

MIKSZÁTH KÁLMÁN: A BOLDOGOK

1881

- Két képpel -

I.

A tisztelendő páter - váltig mondogatja azt a történelmi tanulságot, hogy: »Százaz-Brézón a ludak, mert nem ittak, csak ettek, mind kivesztek.«

Hogy úgy ne járjon, eszik is, amikor éhez, és iszik is, amikor szomjas, arról ő éppenséggel nem tehet.

Boldog, ha délutánonkint, mikor a konfráterek ott fenn celláikban a délutáni álmot pihenik, le-lelopózhat a föld gyomrába, ahová a szent vallás igazságtalanul helyezte csupán a poklot, mert de bizony ott alant van a mennyország is. Ott, az izmos dongájú rozsdás abroncsú hordók között, a klastrom pincéjében.

Most is ott ül könyökével rátámaszkodva a legvaskosabb hordóra, hogy az valahogy el ne szaladjon mellőle, míg a kezében levő pohárban csábítóan csillog a hordó aranyszínű nedve.

De az a pohár nem mindig áll úgy ott mozdulatlan, ahogy a piktor odarajzolta, hanem túlságosan is gyakran van költözködőben majd a tisztelendő atya ajkaihoz, majd pedig a bal kezében látható tartalék-kancsóhoz, amely arra nagyon főképp hivatva, hogy ama rokonszenvennek, mellyel a kedves hely és tárgyak iránt viseltetik a derék páter, még akkor is hű emlékeztetője és fenntartója legyen, mikor ő már fent a föld felett lesz, az élet sivár folyásába temetkezve.

Ezek az igazi élvezet órái. E titkos, lopott boldogság pótlója annak a sok örömnak, melyet a klastrom kapuja elzár előle örökre. Sovány kárpótlás, de mégis valami. A néma csendet beváltja képzelete zajjal, a pince félhomályát fénnel... a nyirkos falak kitágulnak, mint a Hatvani professzor bűvös szobája, s ezernyi tarka képpel, valódi élettel telik meg a végtelen tér.

Ilyen csodálatos a bor... az az aranyszínű folyadék, mely mégis rózsaszínűre fest mindent.

A bor, az a hetedik nagyhatalom, mely erősebb a királyoknál, mert azokat is földhöz üti, és hatalmasabb a prófétáknál, mert már mielőtt Józsuá megállította volna a napot, a bor mindenkor megmozdította a földet.

Hanem akármilyen erős és hatalmas is, páter Franciscusszal azért nem egykönnyen boldogul. Nemigen hagyja magát legyőzni, s olyan kedélyesen eltársalognak együtt, hogy egyáltalán nem lehet e délutáni enyelgést ellenséges birkózásnak tekinteni.

A tisztelendő atya vidáman szólítja meg kedvenc folyadékát:

»Jó napot, borocska!«

A bor - vagy hogy talán maga a páter - enyelegve felel:

»Adjon isten, páterka!«

»Jó vagy-e, borocska?«

»Kóstolj meg, páterka.«

S ez így foly néha órákig, úgyhogy a szellemes eszmecsere egészen derült hangulatba hozza a jámbor férfiút; nagy, gömbölyű, piros arca, melyről pongyolán lecsúszott a fehér csuklya, vidámságban úszik, apró szürke szemei tűzben égnek, homlokán elsimulnak a redők, s mennyei kéj önti el egész valóját.

Jó szerencse, hogy oda van támaszkodva a hordóhoz, mert előbb lassan, majd sebesebben mozogni kezdenek a tárgyak, táncolnak az abroncsok és a csapok, táncol az ajtó fölötti rostélyos ablak, a rézkancsó fedele, minden, minden... s amint valamelyik hordóból, melynek az abroncsa nyilván megereszkedett, csepeg a nemes nedv... »poty, poty«... az egy olyan

főnséges zene ehhez a tánchoz, melynél szebbet még az angyalok sem tudnának kigondolni.

Agyára sűrű nehéz köd ereszkedik, de ez nem nyomja le ónsúllyal, hanem ringatva röpti az ábrándok és víziók honába.

Régen elfojtott vágyaknak szárnya nő.

A káprázat tündére kibontja előtte ingerlő selyem hajszálait, s ő gyanútlanul játszik azokkal...

Látja magát szépnek, fiatalnak, sűrű fürtökkel, hús erdőben bolyongva, madarak dalát hallgatni, s ibolyát szedni - őneki. Mert hiszen valaha ő is fiatal volt, s az ő múltjának is van egy csücske, honnan, ha elmosódva bár, kedves leányarc vethet reá szelíd sugárt.

Majd miniszternek képzei magát talán. Püspököket nevez ki, pinceegyleteket alakít, szőlőket ültet.

Kevés vártatva már középkori hős, dübörgő hadakat vezet páncélos lovagruhában, prüszkölő paripán ülve. Bizony pedig az nem egyéb, mint egy hordógerendára támasztott donga, amin ül.

Mindig más-más képek hazudják magokat valóságnak. Fölmerül előtte talán a paradicsom itt - a földön felejtett szebbik fele is, a nyájas otthon, a családi tűzhely, feleség, gyermek. Lehet, éppen ez az igéző jelenet a túlsó lapon.

És így kergetné az ábrándok színes pillangóit, ki tudja meddig, ha meg nem csendülne ott fönn a klastrom estimára hívó öreg harangja, s annak a beszűrődő hangjaitól szét ne futnának az »édes kísértetek«.

Mennie kell, hogy újra visszatérjen holnap s előre kezdje boldogító ábrándjait. Arany álmok, amikből nem marad meg más valóság, csak a rezes orr.

II.

Mennyivel fényesebb, igazibb a boldogságnak e másik képe.

A kis Gyuszika ma nagyon rossz, mert szokatlan jókedvében van. Egész nap ott helytelenkedik a gyerekszékben, melynek korlátait már unni kezdi; pedig lassan a testtel; még csak rövid ideje, hogy csak »bölcsős gyerek« volt, s ma már még azzal sem elégszik meg, hogy úri módra karszékben ülhet, akár egy vicispán, nem ő, a földön szeretne hemperegni.

Valóságos rontópáli tulajdonságokat produkál, mióta beszélni kezd.

Hogy-hogy nem, az az ötlete támadt, hogy az édes mama fordítsa föl a széket. A mama fölfordította, a Gyuszika nagyot tapsolt húsos pirinyó kezecskéivel, s morzsányi lábacskaí meglegedetten doboltak a szék alsó fáján.

Hanem ezzel is csakhamar betelt; a kis mamától most már azt kívánta, hogy az asztalt fordítsa

föl. Mit volt mit tenni a »petite maman«-nak, hogy ne sírjon, fel kellett fordítani a toalett-asztalkát, melynek fiókjai szertehullottak tartalmukkal.

Tetszett a kis gonosznak, s új követelésekkel állott elő, mert, hiába! az ember telhetetlennek születik.

»Moszt máj fojdítsd fel a házat!«

No, már az egész házat - még ha nem lenne is kétemeletes - mégis bajos lett volna felfordítani a zsarnok kedvéért, amiből aztán bezzeg nagy harag lett; a kis Gyuszika sírt-rítt keservesen, s kövér lábacskaival rúgott, kapált, úgy hogy madame Jolly, ki a kis úrfit úgy akarja a francia nyelvbe bevezetni, hogy az észre se vegye, komolyan megapprehendált s ki is ment a szobából mérges arccal.

Könnyű neki. A Gyuszika, amilyen kedves, csókolni való csemete, annyi bosszúságot tud okozni, melyet nem enyhít madame Jollyban az anyai szeretet. Neki csak kötelességei vannak. De a mama bosszankodásán, még [ha] igazán bosszankodik is, átsugárzik a büszke szeretet öröme. Ő ott marad a kis kedves mellett, hogy a haragvó óriást kibékítse, ami bizony nem könnyű feladat, mert Gyusziban megvan a nemes kitartás, s ha ő egyszer megharagszik, azt meg kell érezni a háznál mindenkinek.

Hanem azért mégis sikerült.

A »Krampusz«-t, mely tulajdonképpen a Charlotte tulajdona, az ő kizárólagos tulajdonába bocsátották, mert persze a kis Charlotte most odakünn van a papával a kertben, s nem érvényesítheti igényeit; szorítja is Gyuszi erősen a markába, mintha sejtené az ideiglenességet, míg a másik kacsójával a papa újságát akarja hatalmába keríteni, mely most jött a bécsi postával.

Halandó ember ugyan be nem látja, minek az neki, mert ha még olvasni tudna is, németül nem tud, vagy ha németül tudna is, olvasni nem tud.

Gyuszi azonban nem tágít, s addig-addig dacol a mama fenyegetéseivel, míg egyszercsak... rpsz... széttépi a hírek lepedőjét.

De még e rombolás műve sem hökkenti meg, sem a mamácska bosszúsra összeráncolt szemöldöke, mert a kis kópé megérzi a szemek haragjának fátylán át az ott lappangó mosolyt, s bátran folytatja csintalankodásait.

A szeretet derűje önti el az egész szobát. A »petite maman« akármint mutatja is a haragot, repeső örömmel nézi a »Boglyoska« elevenségeit.

A kis Gyuszi nagy diplomata. Tudja ő, meddig mehet és kivel van dolga. Az igazi haragot is észreveszi azonnal. Igazán csak a madame Jolly tud haragudni, hanem a mamácska nem, s mikor nagy fenyegetéssel mondja, hogy »Majd kapsz!« akkor ő csakugyan kap - csókot, de özönével.

Hányszor nem tapasztalta már rövid életében a kis gonosz az anyai kényeztetésnek ezt az üdvös voltát! Hiszen a minap is, mikor a drága kínai vázát ledöntötte a virágasztalkáról, úgyhogy milliom darabra töredezett, a mamácska - megverte, vagy megpirongatta? Dehogy! Összevissza csókolta minden porcikáját, hogy »milyen erős már az édes!« s a dörmögő papának oly örömmel beszélte el a kárt, hogy még ez is kénytelen volt - »faire bonne mine au mauvais jeu«, mint madame Jolly mondá, s megjövendölte, hogy atléta lesz a fiából!

Persze a madame Jolly hozzátette, hogy ha majd ez az »enfant terribles« felgyújtja a házat, hát akkor meg azt fogják mondani, hogy »tüzér« lesz. A Gyuszi tudja is azt, hogy a madame részéről nem számíthat elnézésre, s mikor a mama véletlenül nincs velők, akkor egész illedelmesen viseli magát, már csak azért is, hogy annál jobban essék azután a csintalankodás, és a mama annál édesebbet csókolhasson rajta, mikor hazajön, s meghallja, hogy a bébé jó volt.

És mikor a »petite maman« végre hazajön, a kis Gyuszika elébe fut és csókra nyújtja pirospozsgás kis orcácskáját meg kis kezecskéit.

S ezekbe a csókokba a kis mama belefűllaszt minden kellemetlenséget, s minden egyebet, ami még ezen kívül történik a világon.